

CENTRUM ZDROWIA PUBLICZNEGO I PROMOCJI
ZDROWIA
INSTYTUT MEDYCYNY WSI IM. WITOLDA CHODŹKI
ul. Jaczewskiego 2
20-090 Lublin
tel.: +48-81-718 45 33

Lublin, dn. 21.12.2016

OCENA

pracy doktorskiej mgr inż. Adrianny Pawelczak-Barszczowskiej

pt: *Predyspozycje zawodowe farmaceutów do promocji zdrowia*

wykonanej w Instytucie Medycyny Wsi im. W. Chodźki w Lublinie

Promotor pracy: Prof. dr hab. n. med. dr h. c. Alfred Owoc

Promotor pomocniczy: dr n. ekon. Dorota Raczkiewicz

Dążeniem społeczeństw o wysokim stopniu rozwoju ekonomicznego jest podnoszenie stanu zdrowia osób je tworzących. Działaniami służącymi realizacji przyjętych celów jest podejmowanie inicjatyw skutkujących zmniejszeniem liczby zachorowań, a co za tym idzie wydłużeniem życia w zdrowiu. Nowe trendy w promocji zdrowia kładą nacisk na aktywne uczestnictwo jednostki w dbałości o zdrowie swoje i zdrowie najbliższych. Warunkiem niezbędnym do osiągnięcia takich priorytetów jest partycypacja pracowników instytucji ochrony zdrowia w procesie kreowania postaw prozdrowotnych.

O ile oczywistym wydaje się udział lekarzy i pielęgniarek w promocji zdrowia i profilaktyce zdrowotnej to niedocenianym, i jak dotąd pomijanym w analizie naukowej, jest udział farmaceutów w tym zakresie. Studenci farmacji w trakcie studiów pozyskują wiedzę nie tylko na temat składu leków i ich oddziaływania na organizm ludzki, ale również wiedzę dotyczącą procesów patologicznych zachodzących w organizmie człowieka, identyfikacji objawów chorób oraz działań z obszaru zdrowia publicznego, co w trakcie wykonywania zawodu farmaceuty predysponuje ich do prowadzenia edukacji zdrowotnej.

Rola polskich farmaceutów w działaniach na rzecz promocji zdrowia i profilaktyki zdrowotnej ulega stopniowym pozytywnym zmianom. Celem tych przemian jest odejście od modelu, w którym usługa farmaceutyczna ukierunkowana jest na lek, na rzecz usługi ukierunkowanej na pacjenta, m.in. poprzez rozszerzenie oferty aptek o programy edukacyjne

dla pacjentów celem podnoszenia ich świadomości zdrowotnej. Takie podejście jest silnie akcentowane w opracowanej w 2012 roku Strategii Europejskiej Farmacji Aptecznej przez Grupę Farmaceutyczną Unii Europejskiej, jak również w utworzonej w 2015 r. preambule do Perspektyw Rozwoju Farmacji w Polsce do roku 2030.

Mając na uwadze powyższe fakty, Doktorantka podjęła się rozwiązać bardzo interesujący problem dotyczący oceny predyspozycji zawodowych farmaceutów do promocji zdrowia, stanowiących warunek *sine qua non* do realizacji, w sposób właściwy, adekwatnych działań.

Konstrukcja pracy doktorskiej mgr inż. Adrianny Pawełczak-Barszczowskiej nie odbiega od powszechnie przyjętych wzorów. Praca doktorska ma klasyczny układ, liczy 209 stron wydruku komputerowego, zawiera 40 tabel, 39 rycin - w rozdziale 4., Wyniki, oraz obejmuje 169 pozycji odpowiednio dobranego ponumerowanego piśmiennictwa. Zdecydowana większość prac to prace anglojęzyczne (124 pozycje), 22 pozycje to publikacje polskojęzyczne, Doktorantka powołała się również na 23 źródła internetowe.

We Wprowadzeniu, liczącym 21 stron, Doktorantka w oparciu o przegląd literatury przedmiotu, zaprezentowała w sposób szczegółowy i wnikliwy zmieniającą się rolę farmaceuty, zarówno w Polsce, jak i w innych krajach Europy oraz USA. Ukazała zmiany instytucjonalno-formalne w obszarze usług farmaceutycznych oraz w zakresie jednostkowego postępowania farmaceuty z pacjentem. Dogłębnej analizie poddała rolę farmaceuty w działaniach ukierunkowanych na profilaktykę chorób cywilizacyjnych i przewlekłych, uwzględniając ograniczenia komunikacyjne z klientem apteki. Wprowadzenie rozprawy zostało dobrze zaplanowane, podrozdziały zachowują odpowiednie proporcje, a dobór zagadnień świadczy o dobrym przygotowaniu teoretycznym Doktorantki.

Cel pracy został jasno określony, odnosił się do oceny i analizy predyspozycji zawodowych farmaceutów do promocji zdrowia. W celu uszczegółowienia prezentowanych w pracy zagadnień badawczych Doktorantka sformułowała sześć celów szczegółowych uwzględniających ogólną ocenę wiedzy, kompetencji, przygotowania i gotowości farmaceutów i studentów farmacji do promocji zdrowia, jak też samoocenę tych aspektów dokonaną przez respondentów. Doktorantka nie przedstawiła natomiast przyjętych hipotez badawczych.

W rozdziale 3. Materiał i metody, Doktorantka zaprezentowała liczbę badanych osób, sposób doboru grupy badanej, datę i teren realizacji badań oraz zastosowane metody i narzędzia badawcze. Doktorantka badaniami objęła 514 osób, z czego 308 respondentów stanowili farmaceuci zatrudnieni w aptekach na terenie woj. lubuskiego, pozostałe 206

badanych osób to studenci IV roku farmacji UM w Lublinie. Badania zostały przeprowadzone metodą sondażu diagnostycznego, z zastosowaniem techniki ankiety pocztowej (w przypadku farmaceutów) i ankiety rozdawanej (w przypadku studentów), narzędzie badawcze stanowił trzyczęściowy kwestionariusz ankiety. Część I to - Skala oceny gotowości farmaceutów do promocji zdrowia, w tym edukacji zdrowotnej (opracowana na podstawie Skali Gotowości Społecznej – autor Prof. dr hab. Zbigniew Gaś), Część II – Skala oceny gotowości farmaceutów do promocji zdrowia, w tym edukacji zdrowotnej – samoocena przygotowania, kompetencji, ważności, motywacji i skuteczności w zakresie przekazu informacyjno-zdrowotnego (opracowanie autorskie), Część III – Metryczka.

W celu osiągnięcia założeń badawczych uzyskany materiał badawczy poddano wnikliwej analizie statystycznej, stosując liczne testy statystyczne przy wykorzystaniu programu STATISTICA.

Omówienie wyników Autorka rozprawy zamieściła na 105 stronach maszynopisu. Poddane skrupulatnej analizie wyniki badań odpowiadały przyjętym celom szczegółowym pracy, stanowiły ciąg logiczny, ściśle powiązany ze sobą. W celu syntetycznej i przejrzystej prezentacji danych uzyskanych w trakcie badań Doktorantka skonstruowała liczne tabele i ryciny.

Dopełniającymi, bardzo ważnymi, częściami pracy są: dyskusja i wnioski końcowe. Autorka w 16-stronicowej dyskusji dokonała porównania uzyskanych wyników badań własnych z wynikami badań innych autorów, zarówno krajowych, jak i zagranicznych. W tym celu odniosła się do licznych pozycji literatury, głównie anglojęzycznej.

Konkluzje wynikające z dogłębnej analizy materiału badawczego Doktorantka zawarła we wnioskach o charakterze teoretycznym, jak również mających postać propozycji zastosowania praktycznego uzyskanej w trakcie badań wiedzy. Należy podkreślić, że wszystkie wnioski odnoszą się do wyników otrzymanych w ramach niniejszej rozprawy.

Do rozprawy dołączono zwięzłe streszczenia: w języku polskim i języku angielskim, wykaz stosowanych skrótów, spis tabel i rycin oraz kwestionariusz ankiety wykorzystany do przeprowadzenia badań.

Konkludując, pragnę podkreślić, że przedłożona dysertacja została przygotowana bardzo starannie. Doktorantka przedstawiła istotne z punktu widzenia naukowego, jak i praktycznego informacje dotyczące obecnej i potencjalnej roli farmaceuty w działaniach mających na celu promocję zdrowia wśród pacjentów/klientów aptek. Mając na względzie długofalowość wymaganych zmian organizacyjnych, formalnych, ale i mentalnych, Doktorantka zbadała i przeanalizowała wiedzę oraz kompetencje do prowadzenia działań

promocyjnych i profilaktycznych studentów farmacji, a zatem osób które w przyszłości będą wykonywały zawód farmaceuty. Przeprowadzone badania dowiodły, że ogólna ocena gotowości farmaceutów do promocji zdrowia była negatywna – poniżej średniego punktu, przyjętej w analizie statystycznej, skali. Badani studenci farmacji ocenili istotnie wyżej niż farmaceuci ogólną gotowość, rozwiązania systemowe, gotowość grupy zawodowej farmaceutów oraz własną gotowość do promocji zdrowia co daje nadzieję, na pożądane zmiany w omawianym obszarze.

Z obowiązku recenzenta muszę wspomnieć o zawartych w pracy drobnych nieścisłościach, które jednak nie umniejszają wysokich walorów naukowych i poznawczych rozprawy doktorskiej. Otóż:

- Na str. 34, w tabeli 4.4 *Staż pracy badanych farmaceutów w zawodzie*, skonstruowane dla potrzeb analizy statystycznej kategorie nie wykluczają się, lecz zachodzą na siebie, co może powodować drobne nieścisłości statystyczne,
- Na str. 37, w tabeli 4.11 *Średnia dzienna liczba obsługiwanych osób w aptekach, w których pracowali badani farmaceuci*, skonstruowane dla potrzeb analizy statystycznej kategorie nie wykluczają się, lecz zachodzą na siebie, co może powodować drobne nieścisłości statystyczne,
- Na str. 80 (14 wers od dołu str.) napisano „Badani farmaceuci, tak jak i badani farmaceuci....” , właściwe sformułowanie powinno brzmieć: „Badani studenci farmacji, tak jak i badani farmaceuci....”
- Brak daty dostępu w przywołanych w pracy źródłach internetowych.

Pomimo poczynionych przeze mnie w recenzji uwag, pracę mgr inż. Adrianny Pawelczak-Barszczowskiej pt: *Predyspozycje zawodowe farmaceutów do promocji zdrowia* oceniam bardzo wysoko. Projekt badawczy został starannie opracowany, a otrzymane wyniki są oryginalne i posiadają niepodważalną wartość merytoryczną.

Rozprawa doktorska spełnia wszystkie ustawowe wymogi będące podstawą do ubiegania się o stopień naukowy doktora nauk o zdrowiu. W związku z powyższym, mam zaszczyt przedstawić Wysokiej Radzie Instytutu Medycyny Wsi w Lublinie wniosek o dopuszczenie mgr inż. Adrianny Pawelczak-Barszczowskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego oraz wyróżnienie pracy.

Lublin, 21.12.2016 r.

dr hab. n. o zdr. Magdalena Florek-Luszczki